

WERKBOND TENTOONSTELLING KEULEN. FABRIEKSGEBOUW, ONTW. DOOR M. GROPIUS TE BERLIJN.

OP DE TENTOONSTELLING VAN DEN DUITSCHEN WERKBOND TE KEULEN.

Wel zelden is een tentoonstelling met zoo-veel belangstelling verwacht als juist de Werkbondtentoonstelling! De groote, grafische expositie te Leipzig, de kleine maar toch uiterst belangrijke van de Kunstenaarskolonie te Darmstadt zijn er bijna door op den achtergrond gedrongen.

Nu is deze Deutsche Werkbond op zichzelf reeds een interessante verschijning op kunstgebied. Hij wil een hecht verband brengen tusschen de kunst, den handel en de industrie om gezamenlijk den veelal heerschenden wansmaak bij het publiek te lijf te gaan.

Dat is een opgave, die men niet gering kan schatten en een, die wellicht alleen in het Deutsche Rijk opgelost zal kunnen worden. Want meer dan in andere landen heeft een deel der industrieelen daar het belang ingezien, dat kunstenaarsarbeid voor hun produkten zou kunnen hebben.

En dit is juist! Wanneer het nijverheidsprodukt van een land weer een bepaald artistiek karakter gaat krijgen, zooals dit in vroeger eeuwen het geval is geweest, zal het op den duur een voorsprong krijgen op die van andere landen, welke kosmopolitisch kleurloos zijn.

Verder kan de kunstenaarsgeest bij de inrichting van lokalen, verkoopruimten, re-

klame- en drukwerken belangrijke diensten verrichten, die beter dan alles verder het aanzien der firma kunnen verhoogen, in sterke mate de aandacht op het geproduceerde zelf kunnen vestigen.

De meerdere kosten worden reeds daardoor gedekt en in vele gevallen zal het mogelijk zijn met hetzelfde materiaal en denzelfden arbeidstijd een esthetisch hooger staand produkt te verkrijgen.

Vandaar, dat 't bij de Deutsche groot-industrie geen ongewoon verschijnsel meer is, naast de technische en rechtsgeleerde adviseurs een artistiek raadsman te vinden.

Men kan ook verder gaan — en ongetwijfeld moet het daarheen — en spreken van den veredelenden invloed, die een meer artistieke omgeving op de arbeiders zelf kan hebben. Men behoeft slechts aan die oude, vuile, beroekte fabriekslokalen te denken om diep na te voelen, hoe ontzettend geestdoodend het moet zijn, daar dag in, dag uit te arbeiden, hoe geestverminkend het is in deze slecht-geventileerde, dikwijls slecht verlichte lokalen het grootste gedeelte van zijn leven door te brengen! Is het wonder, dat die arbeider naar den drank grijpt om geestelijk opgejaagd te worden?

Die grootere zorg voor fabrieken en werkplaatsen ligt tevens geheel in de lijn van onzen tijd. Het is met de hygiëne begonnen, die voor licht, lucht en zindelijkheid gezorgd heeft. Het fijner wordend mechanisme van enkele machines verlangt tevens een meer

verzorgde omgeving en bij de groote kosten van enkele werktuigen kwam men er vanzelf toe, zoo'n machinevertrek van tegelwanden te voorzien, van blanke wanden, waarin het glimmende staal en koper mooier uitkwam.

Het zuiverst wordt in deze richting door de Oostenrijksche staalfabriek Poldi gewerkt. Deze fabriek gaat van de volgende stellingen uit: Qualitätsstahl ist Vertrauensware. Nun wer vom Sinn für Qualität durchdrungen ist, kann eine Ware erzeugen, die das Vertrauen rechtfertigt. Ein Unternehmen, das Vertrauensware herstellt, muss in jedem Mitarbeiter den Sinn für Qualität wecken und vertiefen. Dazu gehört, das Alles, was die Qualitätsarbeit umgibt, ihrer würdig, also gut und schön gestaltet sei. In edler Umgebung gedeiht edle Arbeit".

Ziedaar de basis van het nieuwe arbeidsevangelie en als zoodanig een hoogst belangrijk dokument, welks juistheid wel niemand in twijfel zal kunnen trekken. En het mooie is, dat 't niet bij woorden blijft: de fabrieken, de arbeiderswoningen, alles wordt daar artistiek verzorgd, de opschriften op de gietstaven, de verpakking, alles ademt artistieken

geest. Zelfs de portefeuilles, die de beamten krijgen, de werktuigen en wat al niet meer wordt zoo behandeld.

Het mooiste is erbij, dat het deze fabriek blijkbaar goed gaat, in alle werelddeelen zijn hare filialen te vinden en de afzet toont ieder jaar groote sprongen. Het is dus geen fictie geweest, het blijkt metterdaad, dat kunst ook op dit gebied ongedachten invloed kan uitoefenen.

Het zijn dus praktische idealen, die de artistieke bond voorstaat, hij wil kunst in het leven brengen tot zelfs in uithoeken, die al te lang vergeten zijn, opbouwen de kunst van onzen mooien, nieuwen tijd.

Daarom vindt men op deze eerste tentoonstelling naast toegepaste kunst tal van nijverheidsdingen, die zich door juist materiaalgebruik en goede vormverhouding onderscheiden en het is een geluk-

kig toeval, dat onder de zeer middelmatige architectuur van deze tentoonstelling het fabrieksgebouw van Walter Gropius een prachtige uitzondering vormt. Opgebouwd uit ijzer, steen en glas vertoont het een eigen architectuur, die in zijn eigenaardige vormen, ontstaan door het fabriekskarakter, een bijzondere bekoring biedt. Het is ge-

WERKBOND TENTOONSTELLING KEULEN. HET HUIS VAN BREMEN-OLDENBURG. ARCH. ABBEHUSEN EN BLENDERMANN (BREMEN).

heel als fabriek behandeld. met bureauvertrekken, fabriekszalen, garages enz. en zelfs het platte dak is voor een deel als tuin behandeld om den arbeiders in de schaft-tijden verpoozing te bieden.

Hier onder deze machines ontvouwt zich eerst recht de kunst van onzen tijd. Zonder door kunstenaars gemaakt te zijn, ontstaan zonder schoonheids-bedoeling, bieden zij toch een zeldzaam geheel van strenge vormen, van volmaakte kracht-uitdrukking, waarbij de klin-kende metalen, dit talloos ge-wemel van fijne raderen en ver-bindende me-taaldraden zich sierend voegen.

Men zie bijv. achter dit fa-brieksgebouw den reusachtigen stoomhamer, be-stemd om pant-serplaten te sme-den. Wat een schitterend ge-wrocht is dit ge-worden, prachtig in verhouding, uiting van ont-zettende kracht,

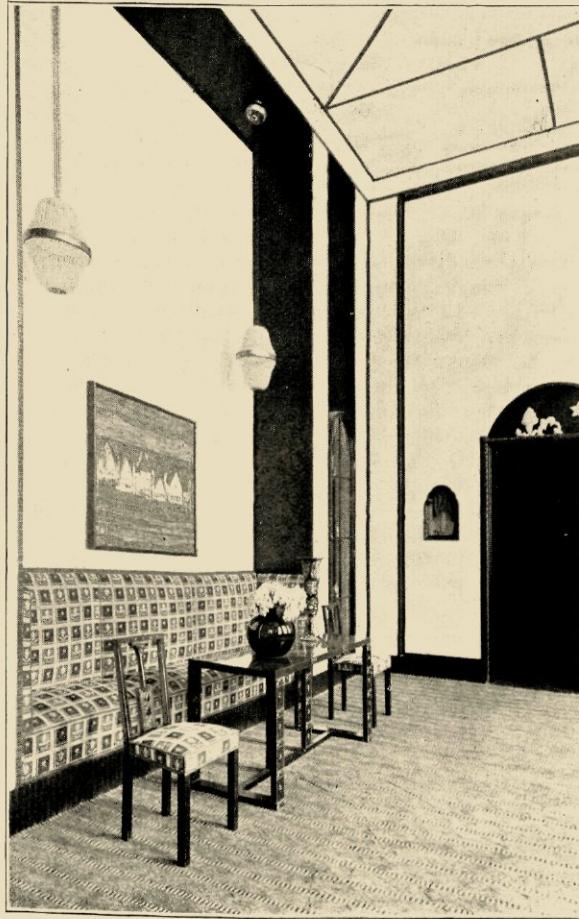
waarbij het beste Herkulesbeeld een belachelijk poppetje wordt. Architectuur en plastiek zijn beide volop in dit machinaal gevaarte uitgesproken.

De schoonheid van al deze dingen bestaat daarin, dat ze natuurlijk ontstaan zijn, geen zweem van moodoenerij vertoonen. En nu is het opmerkelijk, dat juist in deze fabriek de wanden der bureau's met futuristische

schilderingen bedekt zijn. Dat gaat m.i. te ver! Een eenvoudige wandbedekking in leuke kleuren zou hier voldoende zijn. Het futurisme in de schilderkunst is nog te embryonaal, te zeer in ontwikkeling begrepen om in de nabijheid dezer praktische nijverheidskunst gezien te kunnen worden.

Ook elders in het hoofdgebouw van Theodor Fischer met zijn vrij tamme architectuur vindt men achter den zuilen-gang decoraties in ultramoder-nen geest, die op deze plaats al te wonderlijk doen, in geen deele aansluiten bij den bouw-vorm, wat toch de opgave van elk decoratief schil-derwerk moet zijn.

Doch er is zoo-veel op deze ten-toonstelling te zien, dat men dergelijke buiten-sporigheden en ook middelma-tigheden gaat vergeten! Zoo'n restaurant van Adalbert Nie-meyer vertoont

ONTVANGKAMER IN HET OOSTENRIJSCH HUIS, ONTW. DOOR
ARNOLD NECHAUSKY TE WEENEN.

een geheel, dat inderdaad bewonderings-waardig is, goed verzorgd, een eigen type van een fleurig restaurant. In het Huis der Kleuren van Hermann Muthesius prachtige voorbeelden van kleuren en kombinaties, van ongedachte samenstellingen. In de groote verkeershal auto's, spoor-wegrijtuigen, lokomotieven, rijtuigen, die in hun opvatting een belangrijken vooruit-

gang toonen. In het fraaie Oostenrijksche Huis van Prof. Hoffmann een keur van Oostenrijksche kunst, een van buitengewone verfijning en als tegenstelling in hetzelfde gebouw een Boheemsche afdeeling, waar de architect Novotny een proeve van ultramoderne architectuur geeft met pyramidemotieven als streng doorgevoerden vorm. In het Huis der Vrouw tal van fraaie stukken, vooral batiks, die vrijwel overal voorkomen en meestal meer „malerisch” dan ornamentaal behandeld zijn. Ook het Ja-

ling, zalen door de steden Hagen, Bielefeld, Hamburg, Breslau enz. ingericht.

Ook weer zoo'n aardige, Duitse trek, hoe zulke stedelijke besturen fondsen beschikbaar stellen om de produkten van hun gebied onder kunstenaarsleiding tentoon te stellen. Dat is waarlijk bewonderingswaardig! Men steunt daarbij inderdaad en men brengt de nijverheid vanzelf in aanraking met artistiek werk.

Ons land is eveneens vertegenwoordigd, tenminste zal vertegenwoordigd zijn. Want

WERKBOND TENTOONSTELLING KEULEN. HET OOSTENRIJSCH HUIS ONTW. DOOR PROF. JOSEF HOFFMANN TE WEENEN.

vaansche kembangan-werk, door mij vroeger in Duitse opstellen bekend gemaakt, vindt Duitse navolging en met gelukkig resultaat.

Het Nederrijnsche dorp onder leiding van Metzendorf gebouwd, biedt in zijn baksteen architectuur gelukkig geslaagde voorbeelden van dorpsuizen.

Dan is er een Saksisch Huis, een van Keulen en Bremen-Oldenburg, waarin de nijverheid en toegepaste kunst van die landen en steden zijn bijeengebracht. In het hoofdgebouw een groote, Beiersche afdeeling,

evenmin als veel op deze tentoonstelling zijn de Hollanders gereed. Lauweriks bouwt de zaal der stad Hagen, waarin een groot mozaïek van Thorn Prikker komt. Bert Nienhuys zal aardewerk en Zwollo edel metaalwerk tentoonstellen. Van Anrooy bouwt een klein zaaltje voor de bouwkundige teekeningen van Berlage, Eisenlöffel zendt eveneens stalen van zijn werk in.

Thorn Prikker is bovendien in een klein gebouwtje vertegenwoordigd. Zijn glasvensters voor een kerk te Neuss ontworpen en door Heinersdorf uitgevoerd, zijn hier